
Postavení učitelů ve společnosti, odměňování ve školství

Historický vývoj postavení učitelů v českých zemích

- J.A. Komenský – „učitel národů“ – zabýval se reformami školství
- „Jediným učitelem hodným tohoto jména je ten, který vzbuzuje ducha svobodného přemýšlení a vyvinuje cit osobní zodpovědnosti.“
- Školské reformy v 18. stol. (Marie Terezie a Josef II)
- Jednotřídní triviální školy v sídlech farních a filiálních kostelů – místní farář + školní dozorce (většinou bohatý sedlák), na okresní úrovni vikář nebo děkan.
- Zemská školní komise – správa školního fondu, účast při zkouškách, dekrety učitelům a jmenování okresních dozorců.
- Učitele stanovovala vrchnost, obec, nebo kněz a ti jim také určovali plat. Místní duchovní správce – vrchní duchovní představitel školy.
- V krajských městech – hlavní školy. Ty se skládaly ze tří a později čtyř tříd.

Postavení učitelů 19. století

- Kromě určitých osobních vlastností, bylo zapotřebí u učitelů především dvou základních věcí – řádné vzdělání a slušné zaopatření.
- Platové podmínky nijak dobré – museli si přivydělávat.
- Zlepšení postavení ve 2. pol. 19. stol. – stanovení pevných platů podle počtu odučených let + nárok na penzi.
- 1869 Říšský školský zákon - učitel musí dostávat pouze peněžní plat a že i nejmenší plat musí být takový, aby se učitel mohl plně věnovat svému povolání.
- Stanovení platu podle poměrů obce – 4 velikostní skupiny
- Gymnázijští profesoři zvýhodnění, nemožnost vybírat peníze za doplňkové služby.
- Všechny učitelské platy se měli pravidelně po 5 letech zvyšovat o 10 %, ředitelé a řídící učitelé plat + funkční příplatky
- 1875 – rovnost platů mužů a žen (do té doby 80 % platu mužů)
- 1895 – nový systém v odměňování – ne podle velikosti obcí, ale rozdělení do tříd.
- Na konci 19. století – relativně dobře placené povolání + nárok na státní penzi.

Postavení učitelů za první republiky

- T.G.Masaryk „Já si přeji, aby vláda naší republiky co nejvíce a s láskou mohla vydávat na školství a výchovu.“
- Platy podle tabulkového zařazení – výhodou: kvalifikace, služební stáří, přihlížení k velikosti obcí.
- Do úvazku se započítávala správa kabinetů, knihovny, třídnictví, opravy písemných prací, apod.
- 4 kategorie učitelů: učitelský čekatel, výpomocný učitel, vedlejší učitel, definitivní učitel.
- Služební plat tříložkový: služného, činovného a výchovného. (v případě čekatelů pouze výpomocné + výchovné)
- Po dovršení 60 let věku nebo 40 let činné služby vznikal právní nárok na penzi.

1948 - 1989

- 1948 – zestátnění škol.
- Postavení učitelů se odráželo v příslušnosti k určité straně.
- 1950 Platový řád – 4 platové třídy, 5. platová třída pro vysoké školy. Platové postupy po 5 letech.
- „postup se bude realizovat jen tehdy, jestliže učitel prokáže vyšší politickou a odbornou způsobilost a dobré pracovní podmínky.
- 1953 – učitelé museli o přiznání zvyšování platu žádat.
- 1956 Nový systém odměňování učitelů:
 - 1. -5. ročník
 - 6. – 8. ročník

Střední školy

1984 Poslední platové úpravy – Platový řád stanovil počty týdenních výukových hodin.

1974 průměrná měsíční mzda učitelů 97,8 % průměrné mzdy v tehdejší Československu.

1984 92,3 %

1989 – učitelky 84 % učitelského sboru v základním školství.

1989/90 průměrný počet žáků 20/1 učitel. , průměrný počet žáků ve třídě 26,87 žáků.

Změny po roce 1989

- Změny v organizaci a obsahu vzdělávání, i v podmínkách práce učitele.
- Prostor pro vznik soukromých a církevních škol.
- Nárůst počtu tříd a učitelů na ZŠ v roce 1996/97 – zavedení 9. tříd do základní povinné školní docházky.
- Feminizace v základním školství, stárnutí pedagogického sboru, nedostatek kvalifikovaných učitelů.

Postavení učitele

- Faktory postavení učitelů:
 - vzdělanostními předpoklady pro výkon učitelské profese
 - ekonomickými hledisky
 - morálními požadavky

- Společenský statut učitelského povolání je v jednotlivých zemích závislý na tradici a významu, který je přisuzován vzdělání ve společnosti.

- Typy statutu učitele:
 - 1) veřejný zaměstnanec
 - 2) zaměstnanec
 - 3) státní zaměstnanec.

Úroveň vzdělání učitelů

- Minimální kvalifikační normou na prvním a druhém stupni ZŠ je vysokoškolské vzdělání (zákon 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících)
- Pedagogičtí pracovníci bez požadované akreditace pokud budou přijímáni do zaměstnání by měli být zařazeni do zvláštní kategorie „asistent“ nebo „čekatel“ s výrazně odlišným platem, a neprodleně zahájit studium k získání příslušné kvalifikace.
- Pedagogické vzdělání se neposkytuje pouze na pedagogických fakultách, ale také na filozofických a teologických.

Požadovaná délka počátečního vzdělávání učitelů (na postsekundární úrovni) v letech (2001)

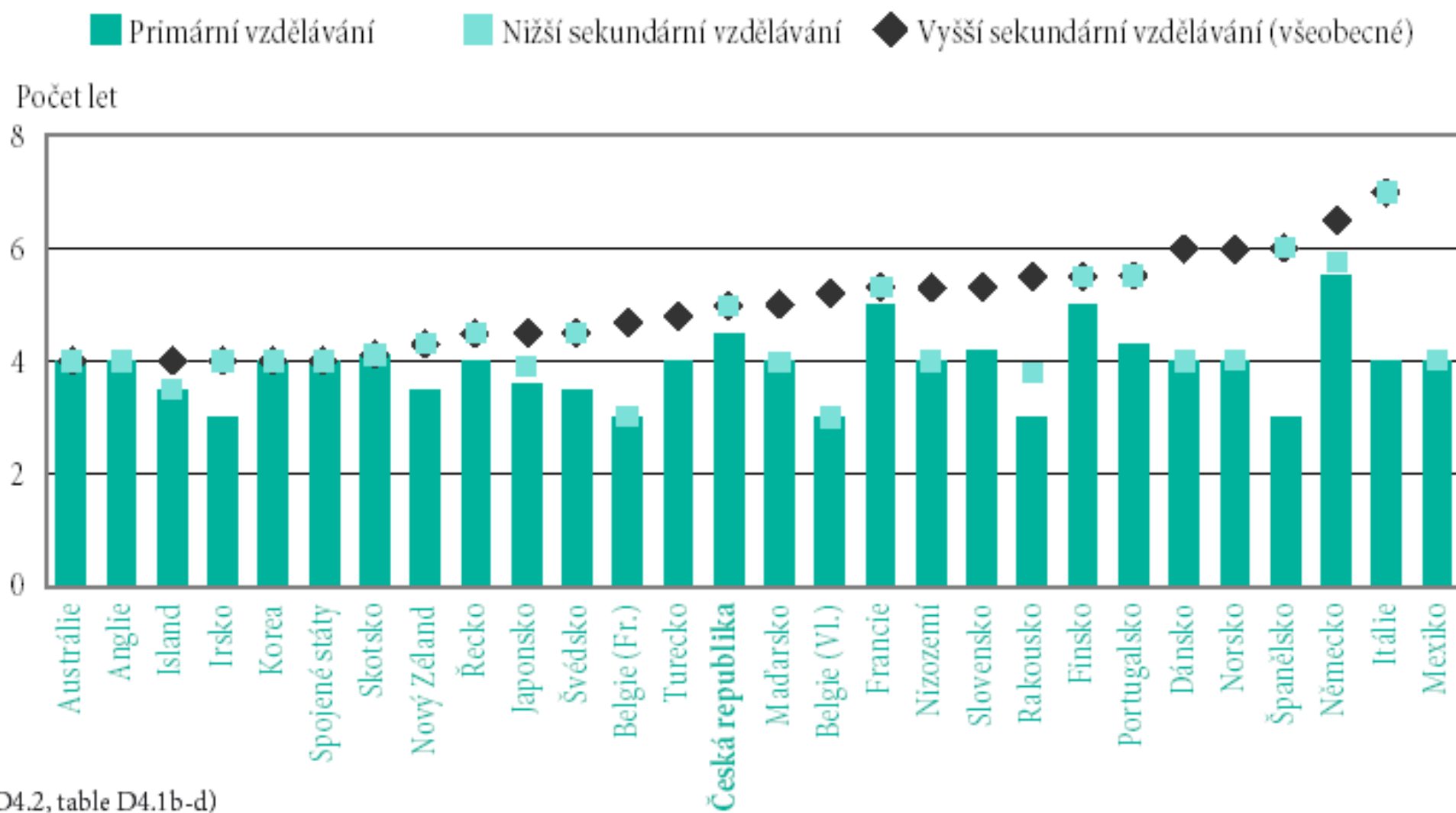

Chart D4.2, table D4.1b-d)

Další vzdělávání učitelů

- Právo a povinnost učitele v činné službě
- 2 funkce:
 - standardizační
 - rozvojovou
- 2 směry:
 - posgraduální vzdělávání
 - průběžné další vzdělávání
- Upraveno zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících
- „Pedagogičtí pracovníci mají po dobu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci“. (p 24)
- Základní akcent organizování života školy.
- Významnější než samotné přípravné vzdělávání
- Legislativa EU „zvyšování profesionality učitelů je podmínkou pro svobodu ve vzdělávání.“

Odměňování učitelů

- Ukazatel postavení učitelů
- Nejdůležitější motivační prvek (zejména v současnosti).
- Zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech
- Nařízení vlády č. 330/2003 Sb., o platových poměrech zaměstnanců o veřejných službách a správě. **ÚPLNÉ ZNĚNÍ NAŘÍZENÍ VLÁDY č. 330/2003 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě,** jak vyplývá ze změn provedených nařízeními vlády č. 637/2004 Sb., č. 213/2005 Sb., č. 307/2005 Sb. a **č. 537/2005 Sb**

Kvalifikační předpoklady vzdělání pro výkon prací v jednotlivých platových třídách jsou:

1. základní vzdělání (základy vzdělání)
2. základní vzdělání (základy vzdělání)
3. střední vzdělání
4. střední vzdělání nebo střední vzdělání s výučním listem
5. střední vzdělání s výučním listem
6. střední vzdělání s maturitní zkouškou
7. střední vzdělání s maturitní zkouškou
8. střední vzdělání s maturitní zkouškou
9. vyšší odborné vzdělání
10. vysokoškolské vzdělání - bakalářský studijní program
11. vysokoškolské vzdělání - magisterský studijní program
12. vysokoškolské vzdělání - magisterský studijní program
13. vysokoškolské vzdělání - magisterský studijní program
14. vysokoškolské vzdělání - magisterský studijní program
15. vysokoškolské vzdělání - magisterský studijní program

Stupnice platových tarifů podle Nařízení vlády České republiky č.330/2003 Sb. ve znění Nařízení vlády České republiky č.537/2005 Sb. ze dne 14.12.2005

Stupnice platových tarifů podle platových tříd a platových stupňů pro zaměstnance uvedené v § 5 odst. 2 výše uvedeného Nařízení vlády České republiky (v Kč měsíčně)

Platový stupeň	Počet let započítatelné praxe	Platová třída															
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	do 1 roku	6 220	6 750	7 330	7 940	8 620	9 340	10 130	11 000	11 940	12 950	14 060	15 240	16 530	17 940	19 470	21 120
2	do 2 let	6 430	6 960	7 560	8 200	8 890	9 650	10 480	11 350	12 320	13 380	14 500	15 740	17 080	18 530	20 100	21 810
3	do 4 let	6 640	7 190	7 810	8 460	9 180	9 960	10 820	11 720	12 730	13 800	14 980	16 250	17 640	19 130	20 750	22 510
4	do 6 let	6 850	7 420	8 080	8 740	9 480	10 290	11 170	12 110	13 140	14 260	15 460	16 790	18 210	19 760	21 440	23 250
5	do 9 let	7 080	7 670	8 330	9 030	9 800	10 630	11 540	12 510	13 580	14 740	15 990	17 340	18 810	20 420	22 150	24 030
6	do 12 let	7 310	7 930	8 610	9 330	10 120	10 990	11 930	12 930	14 030	15 220	16 510	17 910	19 430	21 090	22 890	24 830
7	do 15 let	7 560	8 200	8 900	9 650	10 460	11 360	12 330	13 370	14 500	15 730	17 060	18 520	20 080	21 790	23 650	25 660
8	do 19 let	7 800	8 470	9 200	9 970	10 820	11 730	12 750	13 810	15 000	16 270	17 650	19 140	20 70	22 530	24 440	26 520
9	do 23 let	8 080	8 770	9 520	10 310	11 180	12 130	13 170	14 270	15 500	16 820	18 250	19 790	21 470	23 290	25 280	27 420
10	do 27 let	8 350	9 050	9 840	10 660	11 560	12 540	13 620	14 770	16 030	17 390	18 850	20 460	22 200	24 090	26 140	28 360
11	do 32 let	8 630	9 360	10 170	11 010	11 950	12 970	14 080	15 280	16 570	17 980	19 490	21 160	22 960	24 910	27 030	29 320
12	nad 32 let	8 930	9 680	10 520	11 400	12 370	13 430	14 560	15 790	17 140	18 600	20 180	21 890	23 750	25 770	27 950	30 330

Nárokové složky platu

1) Platový tarif (zařazení do platové třídy a platového stupně)

- Platová třída – podle kvalifikace (16)
- Platový stupeň – počet let praxe (12)

2) Příplatek za vedení

- ředitel školy (3.000 – 7.000)
- Zástupce ředitele (2.000 – 5.500)
- Zástupce (ve vymezeném rozsahu) (1.000 – 4.000)

3) Zvláštní příplatky

- ve speciálních školách
- Funkce třídního učitele
- Funkce třídního učitele na speciální ZŠ

4) Příplatek za přímou pedagogickou činnost nad stanovený rozsah

5) Příplatek za specializované činnosti

Nenárokové složky platu:

1. Osobní příplatek

- za velmi dobré výsledky (50 % platového tarifu)
- všeobecně uznávaný odborník (100 % platového tarifu)

2. Mimořádné odměny

- za výborně odvedenou práci (jednorázově)

Složky platu	Části platu	Základní školy	Střední školy
Nároková složka	platový tarif	12 020 Kč	12 080 Kč
	náhrady platu	2 572 Kč	2 699 Kč
	příplatky za vedení	338 Kč	314 Kč
	zvláštní příplatky	273 Kč	214 Kč
	další platy	483 Kč	501 Kč
	přesčasy a ostatní příplatky	342 Kč	457 Kč
Nenároková složka	osobní příplatky	1 073 Kč	1 613 Kč
	odměny	845 Kč	1 073 Kč
CELKEM		17 946 Kč	18 952 Kč

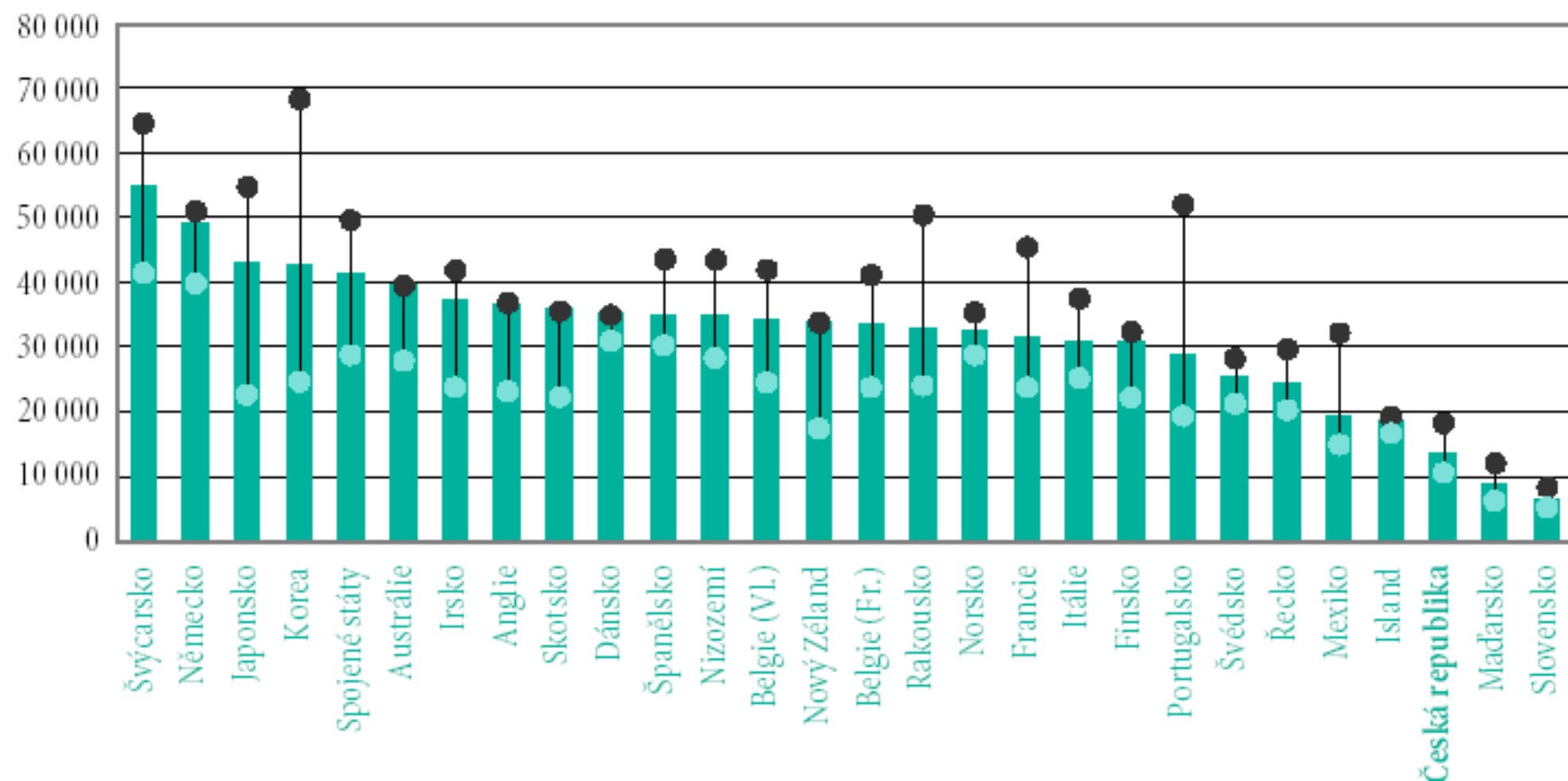
Nárokové složky 89 %, 11 % nenárokové složky

Učitelé v regionálním školství	Průměrná mzda v 1. čtvrtletí 2007	1. čtvrtletí 2007/1. čtvrtletí 2006
Učitelé v regionálním školství celkem	22 374 Kč	105,7 %
Mateřské školy	17 770 Kč	104,4 %
Základní školy	22 657 Kč	105,8 %
Speciální školy celkem	23 481 Kč	106,5 %
Střední školy celkem (bez VOŠ)	24 294 Kč	106,3 %
Gymnázia a školy se sportovním zaměřením	24 509 Kč	107,4 %
Střední odborné školy	24 174 Kč	105,8 %
Střední odborná učiliště včetně SPV	24 271 Kč	105,8 %
Konzervatoře	23 795 Kč	105,8 %
Vyšší odborné školy	24 665 Kč	105,6 %

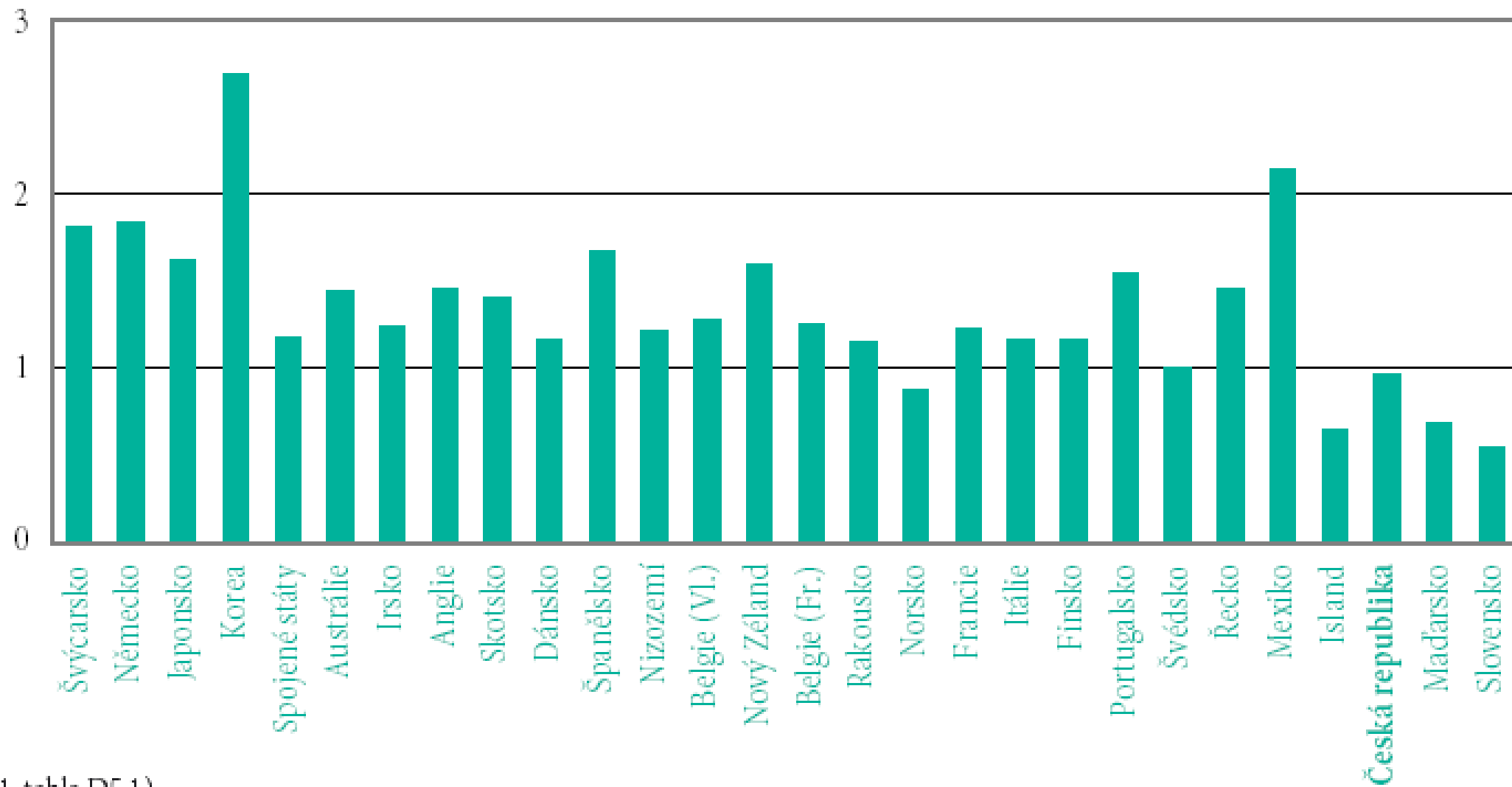
Platy učitelů na nižší sekundární úrovni (2001)

■ Plat učitele po 15leté praxi ● Plat učitele na konci kariéry ● Plat začínajícího učitele

Přepočítané USD podle parity kupní síly měny

Plat učitele po 15leté praxi vztahovaný k HDP na obyvatele

1, table D5.1)

Stárnutí učitelských sborů

- Nepříznivá věková struktura
 - Stále více mladých pedagogů opouští svůj obor
 - Nedostatečná obnova učitelského sboru
 - Na 2. Stupni ZŠ a SŠ 1/3 učitelů starších 50 let.
 - Předpoklad – věk učitelů odráží délku učitelovy praxe
 - 2 přístupy:
 - zkušenější (starší) učitelé vnášejí do vzdělávacího procesu vyšší kvalitu práce, jsou pro celkovou efektivnost vzdělávacího systému přínosem
 - Efekt vyhasínání – profesní konzervatismus a neochota ke změnám.
- Problém i v jiných evropských zemích. (Německo, Itálie, Švédsko)

Nedostatečná kvalifikovanost pedagogů

- Absolventi pedagogických fakult do škol často nenastupují
- 73,6 % absolventů PF MU
- Mladý učitel zhruba 12.870,- Kč
- Max. plat až po 32 letech praxe.
- 20 % kvalifikovaných učitelů nepracuje ve školství.
- 15 % nekvalifikovaných pedagogů na ZŠ v ČR za rok 2004
- Nad 10 % Belgie, Finsko, Slovenská republika, Švédsko.
- Kariérní řád - zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. (učitelé musí do pěti let od platnosti začít studovat vysokou školu, konkrétně pedagogický nebo psychologický obor.

Počet žáků

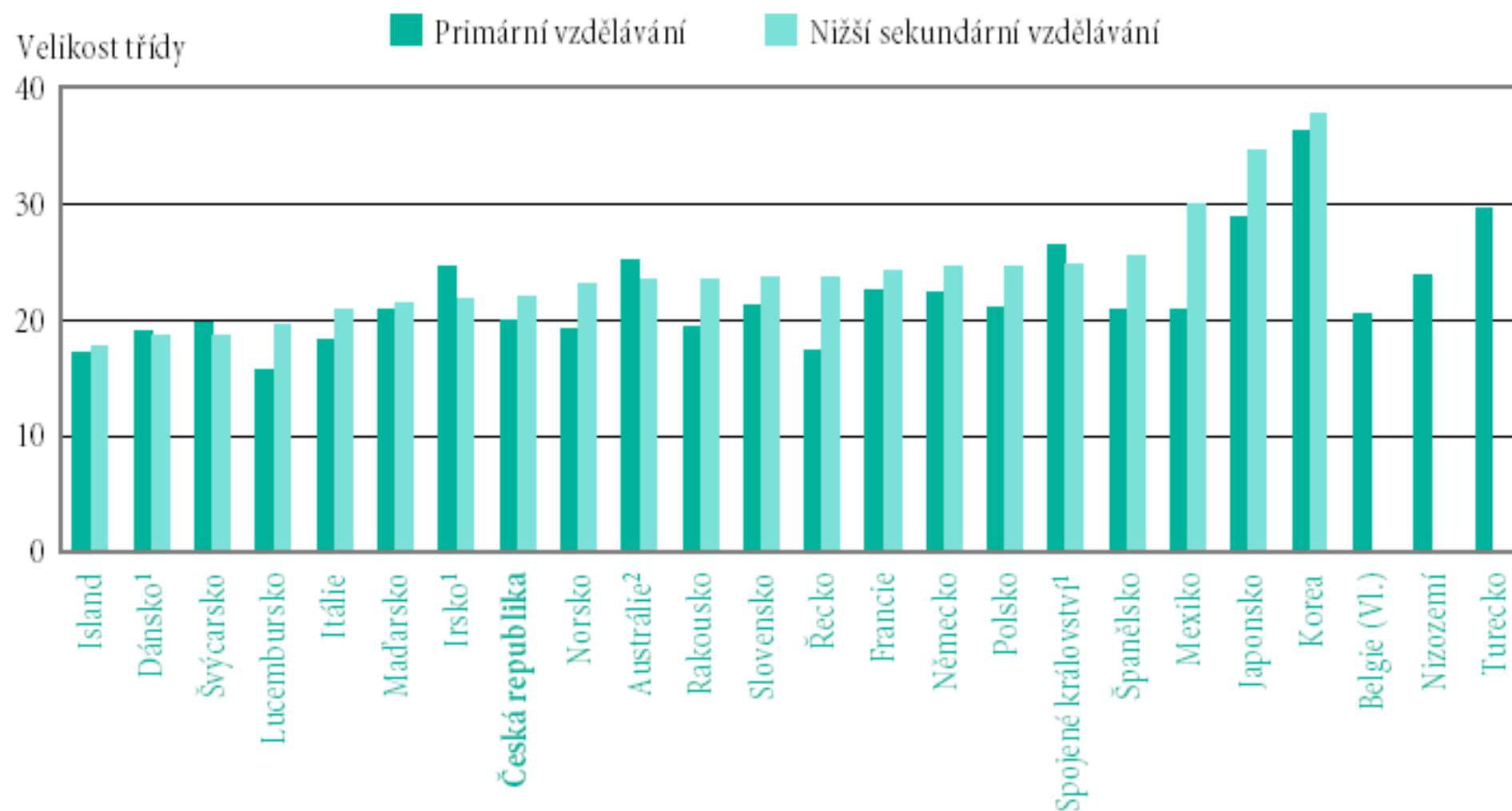
■ **Výhody poklesu počtu žáků:**

- snížení počtu žáků na jednu třídu
- snížení počtu žáků na učitele
- kvalitnější výuka
- individuální přístup k žákům

Nevýhody poklesu počtu žáků:

- zvyšování ekonomické náročnosti financování ZŠ
- uzavírání, slučování ZŠ
- propouštění učitelů
- orientace SŠ na jiné cílové segmenty

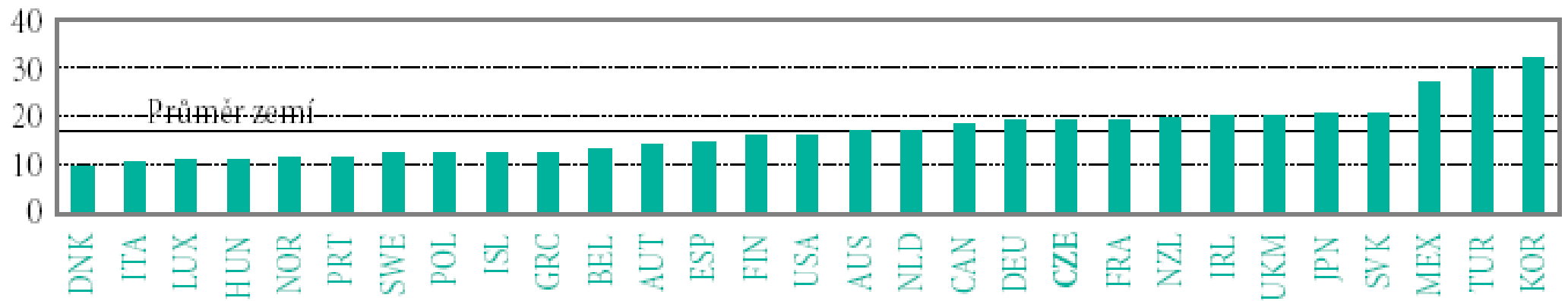
Průměrná velikost třídy ve veřejných a neveřejných školách podle úrovně vzdělání (2001)

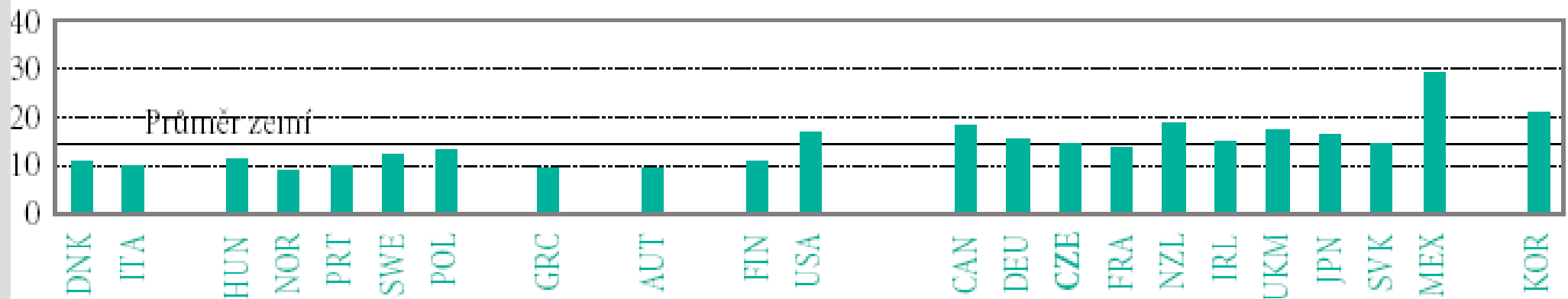
Na primární vzdělávací úrovni připadá na jeden učitelský úvazek v zemích OECD v průměru 17 žáků a hodnoty ukazatele v jednotlivých zemích se pohybují od více než 30 žáků na učitelský úvazek v Koreji a Turecku až do 10 žáků na učitelský úvazek v Dánsku. **V České republice** se připadá na jeden učitelský úvazek na primární úrovni v průměru 19 žáků.

Na nižší sekundární úrovni není rozptyl mezi jednotlivými zeměmi tak veliký. V průměru na jeden učitelský úvazek připadá 14,5 žáka, hodnoty ukazatele v jednotlivých zemích se pohybují od více než 20 žáků v Koreji a Mexiku až po méně než 11 žáků v Rakousku, Belgii, Řecku, Itálii, Lucembursku, Norsku a Portugalsku. Nejbližší průměru zemí OECD se pohybují průměrné počty žáků na učitelský úvazek v České republice (14 žáků), Finsku (14), Německu (15), Japonsku (15), Polsku (15), Slovensku (14), ve Švédsku (15) a Spojeném království (15).

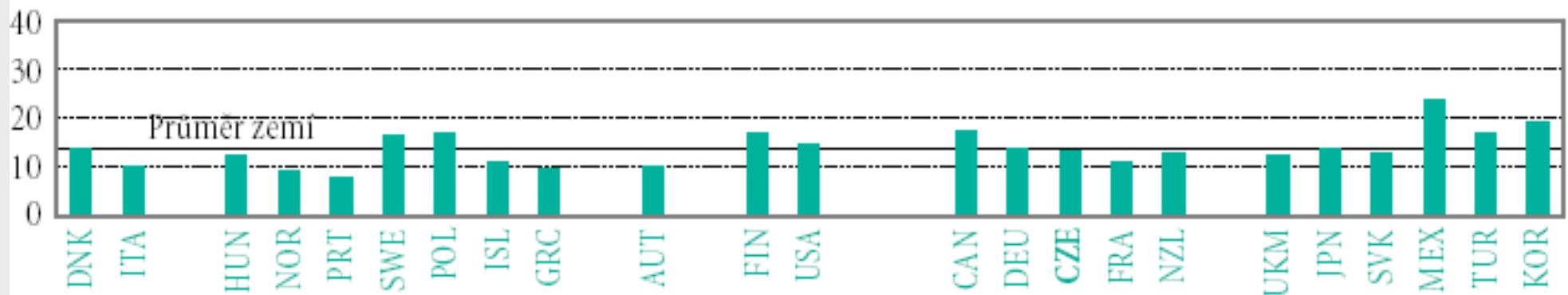
Primární vzdělávání

Nižší sekundární vzdělávání

Sekundární vzdělávání

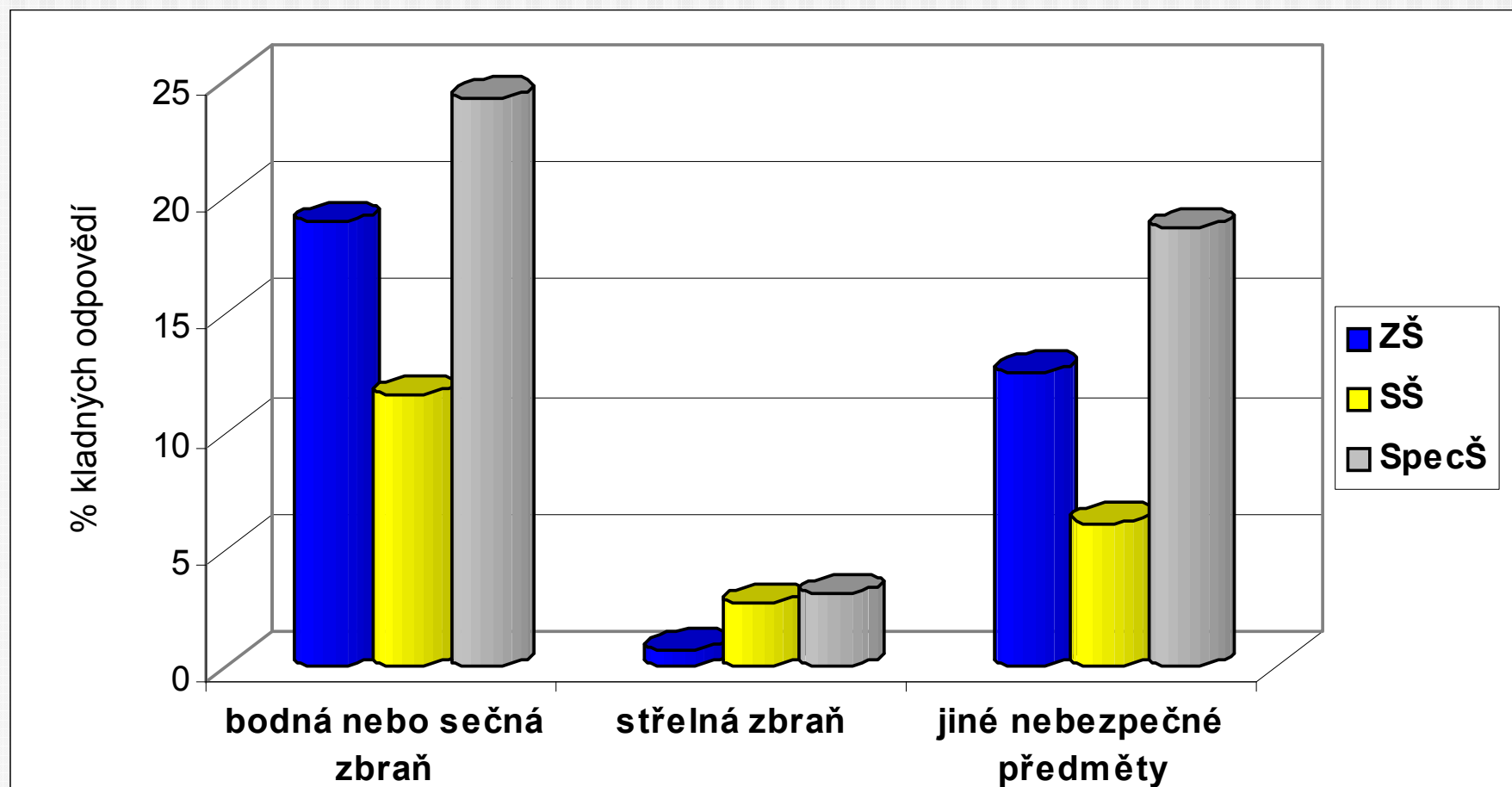
Feminizace ve školství

- Kromě vysokých a středních odborných učilišť ve školství převládají ženy
- Čím vyšší typ školy, tím větší podíl mužů mezi učiteli (ženy mezi vysokoškolskými pedagogy 36,3 %)
- U řídicích pozic ve školství podíl žen klesá.
- Mezi zástupci ředitelů ZŠ 71,6 %
- Mezi řediteli ZŠ 55,5 %
- Zástupci ředitelů SŠ 46,6 %
- Řediteli SŠ 23,0 %
- Rektorky 18,8 %

Agresivita žáků

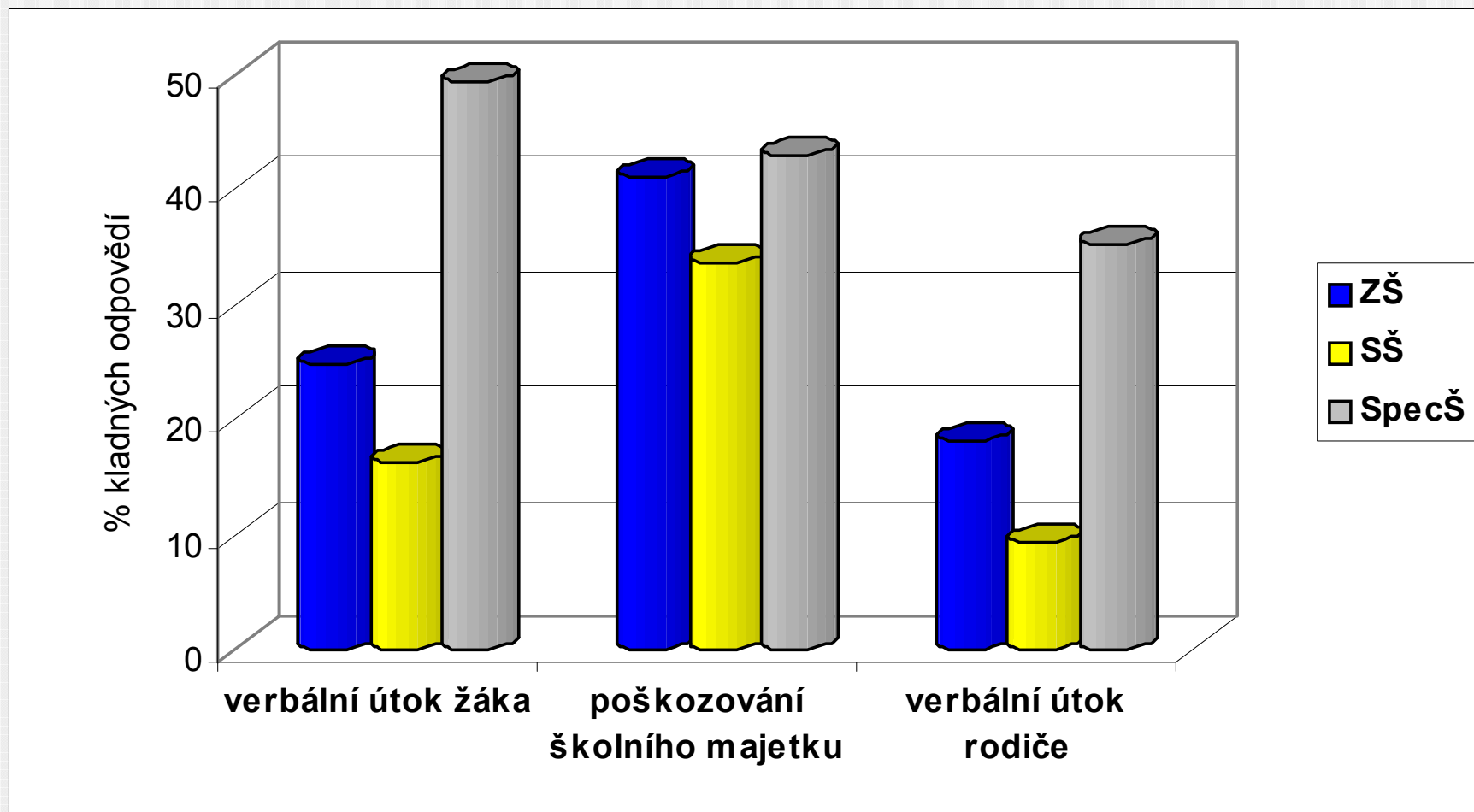
Výskyt zbraní a nebezpečných předmětů za poslední 3 roky – podle typu školy

(v %, podíl škol s aspoň jedním zjištěným výskytem)

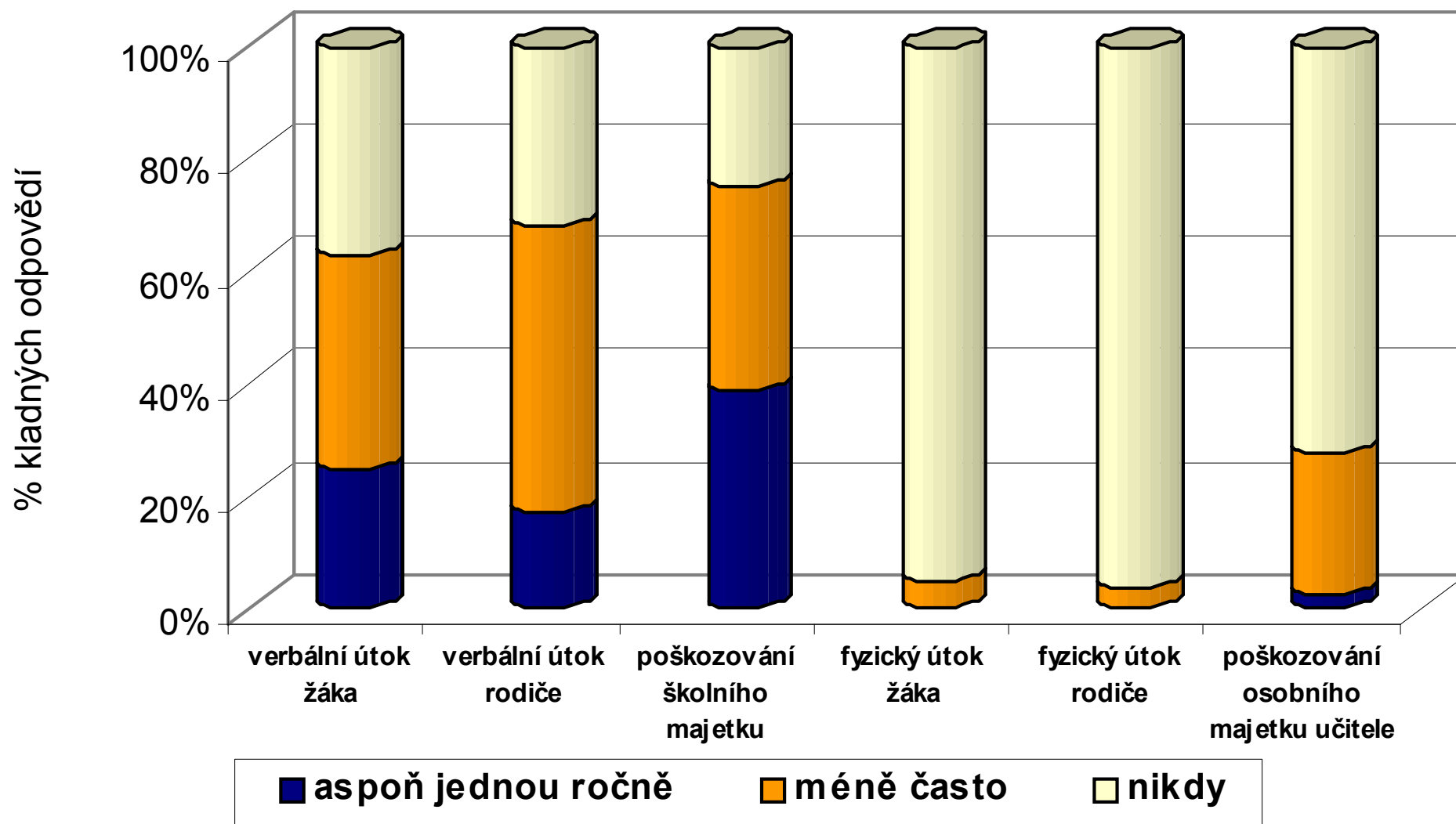
Četnost případů agresivního jednání vůči vyučujícímu či škole za poslední 3 roky – podle typu školy

(v %, podíl škol s aspoň jedním zjištěným výskytem ročně)

Četnost případů agresivního jednání vůči vyučujícímu či škole za poslední 3 roky

(v %, podíl škol s aspoň jedním zjištěným výskytem ročně)

Profil a postavení akademických pracovníků

- Nepříznivá věková struktura (průměrný věk 57 let)
- 2/5 akademických pracovníků jsou ve věku do 40 let
- Nad 50 let 37 %
- Zvláště nepříznivá ve skupině (docenti, profesori)
- Nejvíce mladých pracovníků je na technických a přírodovědných oborech
- Nejméně na pedagogických oborech
- 70 % mužů, 30 % žen

Výkonnost akademického pracovníka

- Počet autorství vědeckých knih
- Počet editovaných vědeckých knih
- Počet vědeckých článků v časopisech a sbornících
- Počet výzkumných zpráv
- Počet odborných článků v novinách a časopisech

Příjmy akademických pracovníků

- Nejnižší průměrný příjem v akademické obci činí cca 16.000,- (ženy asistentky do 30 let, muži cca 20.000,-)
- 1/5 akademických pracovníků.

Subjektivní preference příjmů a sklony k fluktuaci

- Mzdové ohodnocení nekoresponduje s požadavky na kvalifikaci
- Pocit velké nespravedlnosti (nespokojenosti) – 2/5
- Spravedlivé 1/5
- Nezávislé na zařazení a věku
- Rovněž u nejvyšší příjmové skupiny (43 tisíc Kč)
- O odchodu z VŠ uvažuje 37 % akademických pracovníků – hl. důvod nízký plat